

SZTUKA ADAPTACJI. POLITYKA SPOŁECZNA W SINGAPURZE

Bartosz Pieleński
Instytut Polityki Społecznej UW

WPROWADZENIE

Singapur. W indeksie globalizacji, publikowanym przez miesięcznik „Foreign Policy”, kraj ten zajmował w 2005 roku pierwsze miejsce (*Measuring...* 2005). Osiągnął najlepszy wynik pod względem integracji ekonomicznej, trzecie pod względem kontaktów interpersonalnych, jedenaste pod względem zaawansowania technologicznego, a jedynie pod względem integracji politycznej klasyfikował się poza pierwszą trzydziestką.

Intuicja, wsparta dominującym u nas jeszcze do niedawna neoliberalnym paradygmatem myślenia o gospodarce (Balcerowicz 2005), karze nam przypuszczać, że w takim państwie instytucje polityki społecznej są słabo rozwinięte. W przeczuciu tym mogą nas utwierdzić niektóre dane statystyczne, chociażby poziom wydatków rządowych na cele socjalne: w latach 1980–1992 wynosiły one zaledwie 0,38% PKB (*Government...* 1989, 1994).

Czyżby zatem gdzieś na krańcu Półwyspu Malajskiego istniał raj neoklasycznych ekonomistów

– otwarta na świat wyspa, z wolną gospodarką, z rozwiniętą technologią, z temperującym swoje zapędy rządem; wyspa, której mieszkańcy osiągnęli dobrobyt nie za pomocą nadopiekuńczego państwa, ale dzięki wolnej przedsiębiorczości? Nic bardziej mylnego.

W artykule przedstawię w zarysie instytucjonalny rozwój polityki społecznej w Singapurze. Opiszę powstanie trzech najważniejszych instytucji oraz charakteryzując polityczne i gospodarcze tło ich działania. Wykażę, że Singapur ma nie tylko rozwinięte instytucje polityki społecznej, ale również, co stanowić będzie końcową hipotezę tego artykułu, instytucje te mogą stanowić wyznacznik myślenia o polityce społecznej na najbliższe paręnaście lat.

CENTRALNY FUNDUSZ PRZEZORNOŚCIOWY

Wszystko zaczęło się w 1955 r., kiedy Brytyjczycy energicznie demontowali swoje imperium, a lokalne elity przymierzały się do stworzenia organizmu politycznego, który mógłby połączyć zróżnicowaną etnicznie i religijnie ludność Półwyspu Malezyjskiego. W tym właśnie roku władze kolonialne Singapuru powołały do życia Centralny Fundusz Przewornościowy – Central Provident Fund (Aspalter 2002a, s. 177; Tremewan 1998, s. 84).

Celem działania tej instytucji było zapewnienie świadczeń pieniężnych na czas emerytury lub na wypadek niepełnosprawności. Do uczestnictwa w funduszu byli zobowiązani wszyscy pracownicy najemni. Odprowadzana na indywidualne konto składka wynosiła 10% miesięcznej pensji pracownika, z czego połowę odprowadzał pracodawca, a połowę pracobiorca (Tremewan 1998, s. 84). W momencie rozpoczęcia działalności Centralny Fundusz Przewornościowy obejmował swoim zasięgiem 40% siły roboczej wyspy (Huff 1994, s. 335).

Początkowo działanie funduszu nie cieszyło się szczególną życzliwością ze strony lokalnych elit politycznych. People Action Party (PAP), na czele ze swoim przywódcą Lee Kuan Yew, nie była przychylna planom rozszerzenia programu ubezpieczeń na osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (Aspalter 2002a, s. 178).

Jednakże ta postawa zaczęła się zmieniać po 1959 r., kiedy Singapur uzyskał znaczną autonomię w obrębie imperium brytyjskiego. Zarówno rządząca PAP, jak i premier Lee rozpoczęli proces zwiększania liczby osób objętych działaniem funduszu. W 1965 r. do funduszu odprowadzało składki 278 400 osób, czyli 49,7% siły roboczej, w 1973 r. zaś odsetek ten wzrósł do poziomu 74,5% (Huff 1994, s. 335).

Gdyby Centralny Fundusz Przewornościowy ograniczył swoją działalność do swojej początkowej funkcji, stałby się jednym z wielu funduszy ubezpieczeniowych, jakie rozwijały się od 1918 r. w Azji Wschodniej (Gould 1993, s. 35–36). Jednakże polityczne losy Singapuru zadecydowały o tym, że fundusz ten wyrósł na nadzwyczaj oryginalną instytucję w skali całego regionu.

W 1965 r. zakończyło się dwuletnie funkcjonowanie Singapuru w obrębie Federacji Malezyjskiej. Okazało się, że zdominowane przez Chińczyków wyspiarskie państwo nie może działać w obrębie jednego organizmu politycznego z muzułmańską ludnością Półwyspu Malezyjskiego. Singapur został wyrzucony z federacji (Hill, Fee 1995, s. 39–66).

To wydarzenie było ogromnym wstrząsem dla singapurskich polityków. Musieli teraz z wewnątrz

zróżnicowanej społeczności chińskiej, z Malezyjczyków oraz z Hindusów stworzyć obywateli suwerennego państwa Singapur. Ramy instytucjonalne działań, które miały doprowadzić do osiągnięcia tego celu, zostały określone w 1960 r. Powstała wówczas Rada Rozwoju Budownictwa (Housing Development Board).

RADA ROZWOJU BUDOWNICTWA

Celem działania Rady Rozwoju Budownictwa było zapewnienie mieszkańcom Singapuru godziwych warunków mieszkaniowych. Pierwsze osiem lat funkcjonowania tej instytucji nie przyniosło zadowalających efektów. Przełom nastąpił w 1968 r. Zezwolono wtedy na to, aby fundusze gromadzone w Centralnym Funduszu Przewornościowym mogły być wykorzystane do wykupu mieszkań w blokach budowanych przez Radę Rozwoju Budownictwa.

Ta decyzja spowodowała niesłychany rozwój rynku mieszkaniowego w Singapurze, który został prawie całkowicie zdominowany przez publiczne budownictwo (Lee, s. 113–115). To od Rady Rozwoju Budownictwa Singapurczycy kupują, za pieniądze odłożone w Centralnym Funduszu Przewornościowym, własnościowe mieszkania, to Rada Rozwoju Budownictwa decyduje o tym, jakiego standardu mieszkania będą oferowane Singapurczykom.

Dzięki takiemu systemowi rząd osiągnął dwa cele. Po pierwsze, stworzył mechanizm zwiększający lojalność Singapurczyków wobec ich własnego państwa; stworzył podwaliny pod powstanie singapurskiego narodu. Posiadanie własnego mieszkania przywiązało mieszkańców wyspy do ich ojczystego kraju (Hill, Fee 1995, s. 120–123).

Po drugie, Rada Rozwoju Budownictwa przyczyniła się do utrzymania politycznej dominacji premiera Lee i PAP w polityce tego wyspiarskiego państwa. W Singapurze posiadanie mieszkania na własność nie daje możliwości pełnego nim dysponowania. Istnieją ograniczenia narzucone na sposób użytkowania nieruchomości, jej wynajęcie i sprzedaż (Lim 1989, s. 182).

Te restrykcje pozwalają rządowi dbać o to, żeby żadna część Singapuru nie została zdominowana przez którąkolwiek z mniejszości etnicznych. Przeciwdziałać ma to z jednej strony nasileniu konfliktów narodowościowych, z drugiej zaś ma zapobiec koncentracji w jednym okręgu wyborczym zwolenników opozycyjnych partii reprezentujących mniejszości etniczne (Hill, Fee 1995, s. 129–135).

Po trzecie, Rada Rozwoju Budownictwa prowadzi politykę promującą tworzenie sieci instytucji wspierających samorządność mieszkańców blokowisk. W ten sposób następuje przeniesienie mechanizmów kontroli politycznej i społecznej na poziom lokalny oraz zrzucenie odpowiedzialności za rozwiązywanie niektórych problemów społecznych na barki samych mieszkańców Singapuru (Hill, Fee 1995, s. 123–129).

Jak już wspomniałem, sukces działania Rady Rozwoju Budownictwa nie mógł zostać osiągnięty bez finansowego wsparcia ze strony Centralnego Funduszu Przewornościowego, dlatego też w połowie lat 80. jeszcze raz postanowiono wykorzystać pieniądze zgromadzone w funduszu. W 1984 r. fundusz przewornościowy zainicjował działanie programu Medisave, mającego zapewniać pokrycie znacznej części kosztów leczenia osobom ubezpieczonych w funduszu

(Aspalter 2002a, s. 180). Dodatkowo w 1990 r. i 1994 r. stworzono odpowiednio programy Medishield i Medishield Plus, mające pokrywać koszty leczenia ciężkich i długotrwałych chorób (Aspalter 2002a, s. 180–181; Holliday 2003).

W ten sposób na początku lat 90. Centralny Fundusz Przewornościowy stał się instytucją wyjątkową w skali całego regionu. Dzięki gromadzonym przez siebie zasobom finansowym i licznym programom kontrolował politykę mieszkaniową Singapuru, zapewniał finansowanie opieki zdrowotnej oraz gwarantował świadczenia emerytalne (do czego był pierwotnie powołany). Jednakże jego wpływy sięgały jeszcze dalej.

Centralny Fundusz Przewornościowy jest również jedną z dwóch instytucji, która ma znaczący wpływ na koszty pracy w Singapurze. Dzieje się tak za sprawą zmian wysokości składek ubezpieczeniowych, jakie zobowiązani są odprowadzać do funduszu pracodawcy i pracownicy (tab. 1). Najczęściej zmiany dokonywane są w okresach dekonjunkury gospodarczej, kiedy zostaje zmniejszone obciążenie pracodawców składkami odprowadzanymi do Centralnego Funduszu Przewornościowego.

Tabela 1. Wysokość składek (procent miesięcznej płacy pracownika) odprowadzanych do Powszechnego Funduszu Powierniczego przez pracodawcę i pracobiorcę (1955–2005)

Lata*	Pracodawca	Pracobiorca
1955	5	5
1968	6,5	6,5
1970	8	8
1975	15	15
1980	20,5	18
1985	25	25
1990	16,5	23
1991	17,5	22,5
1992	18	22
1993	18,5	21,5
1994	20	20
1999	10	20
2000	12	20
2001	16	20
2003	13	20
2004	13	20
2005	13	20

* Dla lat 1990–1991 podano wartość składek dla pracowników w wieku poniżej 56 lat, zaś dla lat 1992–2005 podano wartość składek dla pracowników w wieku poniżej 36 lat.

Źródło: Annual Raport 2005, Central Provident Fund Board.

Drugą instytucją, która kształtuje płace w Singapurze, jest Rada ds. Płac (National Wages Council). Zrzesza ona przedstawicieli rządu, pracodawców i przedstawicieli związków zawodowych (Tremewan 1998, s. 82). Jej głównym zadaniem jest ogłaszanie corocznych zaleceń, określających pożądany kształt płac w gospodarce Singapuru. Nikt nie jest zobowiązany do przestrzegania tych wskazań, ale z drugiej strony koszty nieposłuszeństwa mogą być wysokie, np. nasilone inspekcje ze strony agencji rządowych. Paradoksem jest fakt, że od jakiegoś czasu głównym zaleceniem Rady jest zachęcanie pracodawców do większej elastyczności płac¹.

SINGAPUR NA TLE AZJI WSCHODNIEJ

Do pewnego stopnia doświadczenia Singapuru w obrębie polityki społecznej są podobne do doświadczeń takich państw Azji Wschodniej, jak Japonia, Korea Południowa czy też Tajwan. Również w tych państwach podstawowym instrumentem polityki społecznej były ubezpieczenia. W Japonii system ubezpieczeń zdrowotnych zaczął się rozwijać od 1918 r. (Gould 1993, s. 35–36), zaś początki systemu ubezpieczeń emerytalnych sięgają 1939 r. (Kasza 2002, s. 425).

W Korei Południowej i na Tajwanie proces ten mógł się rozpocząć dopiero po II wojnie światowej. Ubezpieczenia zdrowotne zaczęły rozwijać się w 1977 r. (Kwon 1998a, s. 51; Kwon 2002, s. 66) i w 1958 r. odpowiednio dla Korei Południowej i Tajwanu (Aspalter 2002b, s. 56), ubezpieczenia emerytalne zaś w latach: 1988 (Kwon 1998b, s. 108–109) i 1984².

Podstawowa różnica między rozwiązaniami przyjętymi w tych krajach a kształtem polityki społecznej w Singapurze polega na tym, iż tylko w tym wyspiarskim państwie wszystkie schematy ubezpieczeniowe są skoncentrowane w obrębie jednej instytucji – Centralnego Funduszu Przewornościowego. Warto tutaj podkreślić, że największa różnica pomiędzy Singapurem a pozostałymi państwami Azji Wschodniej leżała i leży w sytuacji politycznej i gospodarczej.

Jak wiadomo, Singapur jest państwem autorytarnym rządzone nieprzerwanie od 1959 r. przez People Action Party na czele z Lee Kuan Yew. Pomimo tego przez cały okres istnienia niepodległego państwa nie zaprzestano przeprowadzania wyborów³. Oczywiście należy pamiętać, że do pewnego stopnia wolne wybory w Singapurze były fikcją, a ich przeprowadzenie poprzedzały działania mające na celu zagwarantowanie zwycięstwa rządzącej partii.

Jednakże sam fakt systematycznego przeprowadzania wyborów zmuszał PAP do funkcjonowania w warunkach, w których istniały zinstytucjonalizowane kanały, za pomocą których mieszkańcy Singapuru mogli wyrażać swojej niezadowolony z polityki rządu.

W tym wypadku Singapur przypominał poniekąd powojenną Japonię, w której rządy sprawuje prawie nieprzerwanie Partia Liberalno-Demokratyczna. W obu wypadkach konserwatywnym elitom politycznym udało się utrzymać się u władzy, mimo funkcjonowania w mniej lub bardziej demokratycznym środowisku. To doświadczenie różni Singapur i Japonię od doświadczeń Tajwanu i Korei Południowej, gdzie autorytarne rządy właściwie do końca swojego istnienia, przypadającego na koniec lat 80. ubiegłego wieku, nie akceptowały działań instytucji demokratycznych.

Różnica w logice funkcjonowania instytucji politycznych miała dość znaczny wpływ na działanie instytucji polityki społecznej. W przeciwieństwie do Tajwanu i Korei Południowej, w Singapurze nigdy nie mieliśmy do czynienia z nagłym wzrostem znaczenia w dyskursie publicznym kwestii związanych z polityką społeczną. Władze Singapuru, będąc cały czas wyczułone na nastroje społeczne, mogły w dość komfortowych warunkach tworzyć instytucje polityki społecznej, nad których funkcjonowaniem miały cały czas kontrolę. Mogły, wykorzystując dziedzictwo czasów kolonialnych w postaci Centralnego Funduszu Przewornościowego, zaspokajać potrzeby obywateli, jak i dość sprawnie ich kontrolować. W Singapurze problemy związane z polityką społeczną nie zostały nagle odkryte przez opinię publiczną z chwilą demo-

kratyzacji systemu politycznego, tak jak to miało miejsce w wypadku Korei Południowej czy Tajwanu.

Jeśli chodzi o kontekst gospodarczy, Singapur był jednym z nielicznych państw, które od zarania swojego istnienia stawiał na otwartość swojej gospodarki. Można przywołać tu jeszcze raz Radę ds. Płac, w której skład po stronie pracodawców wchodził przedstawiciel Amerykańskiej Rady Biznesu, Japońskiej Izby Handlu i Przemysłu oraz Niemieckiej Grupy Biznesowej (Tremewan 1998, s. 82).

Oczywiście o wiele bardziej wymownym przykładem otwarcia singapurskiej gospodarki na świat była działalność powołanej do życia w 1961 r. Rady Rozwoju Gospodarczego (Economic Development Board), której głównym zdaniem było dbanie o odpowiednią infrastrukturę dla rozwoju ekonomicznego kraju. Rada bardzo silnie wspierała napływ zagranicznego kapitału do Singapuru, gwarantując zachodnim firmom korzystne lokalizacje dla ich fabryk oraz zapewniając odpowiedni system komunikacji i transportu (Chia 1990, s.267).

Rada była także tą instytucją, w obrębie której dochodziło do godzenia interesów przedstawicieli kapitału zagranicznego z koncepcjami rozwoju gospodarczego wyspy prezentowanymi przez rząd (Deyo 1981, s. 288).

Ta konsekwentna polityka rządu Singapuru była przez wiele lat w sprzeczności z dominującą w Azji Wschodniej tendencją do zamykania rynków wewnętrznych przed inwestorami z zagranicy. Jeżeli przyjrzymy się statystykom, to okaże się, że w 1990 r. wartość inwestycji zagranicznych w Japonii i Korei Południowej wynosiła odpowiednio 0,1% i 0,3% PKB, dla Singapuru zaś 15,1% PKB. W 2004 r. wartości te wynosiły odpowiednio: 0,2%, 1,2% i 15% PKB (World Bank 2007).

SZTUKA ADAPTACJI

Dlaczego zatem można uznać Singapur za państwo, w którym rozwinęły się instytucje najlepiej odzwierciedlające rozwój polityki społecznej w najbliższych latach?

Po pierwsze dlatego, że powstawały one w warunkach otwarcia na gospodarkę światową. Singapur od chwili uzyskania pełnej niepodległości prowadził politykę gospodarczą nastawioną na przyciągnięcie jak największej ilości kapitału zagranicznego. To dzięki zagranicznemu zasobom finansowym Singapur miał stać się potęgą gospodarczą.

Po drugie, instytucje polityki społecznej w tym wyspiarskim państwie rozwijały się w obrębie systemu politycznego, który do pewnego stopnia można uznać za demokratyczny. Nie chodzi tu o wykazanie tego, że Singapur miał zawsze najbardziej zglobalizowaną gospodarkę na świecie ani tego, że jego polityczne instytucje są w równym stopniu przepojone ideami liberalnej demokracji, co ich odpowiedniki w świecie zachodnim. Chodzi jedynie o fakt, że to, co stanowi wyzwanie dla większości państw świata od przełomu lat 80. i 90. ubiegłego wieku, jest dla elit politycznych Singapuru zwykłą codziennością od końca lat 50. XX w. Instytucje polityki społecznej tego wyspiarskiego państwa rozwijały się przez całe dziesięciolecie w warunkach, które obecnie stanowią wspólne doświadczenie wielu państw świata.

W warunkach ograniczonej demokracji i otwartej gospodarki wytworzyły się instytucje, które cha-

rakteryzują się, po pierwsze, zasadą wymuszonej zapobiegliwości. Państwo nie gwarantuje jakichkolwiek świadczeń swoim obywatelom, zamiast tego wymusza na nich odkładanie części zarobków na wypadek choroby, niepełnosprawności czy też starości.

Po drugie, instytucje polityki społecznej mają wbudowywane mechanizmy umożliwiające elastyczne reagowanie na zmiany zachodzące w światowej gospodarce. Centralny Fundusz Przejrzystości może w zależności od potrzeb zmieniać wysokości stawek ubezpieczeniowych odprowadzanych przez pracodawcę lub pracobiorcę, a Rada ds. Płac wydawać odpowiednie zalecenie.

Po trzecie, instytucje te nie reagują biernie na zmiany zachodzące w ich otoczeniu. Dzięki działaniu różnego rodzaju ciał konsultacyjnych, takich jak wspomniana już Rada ds. Płac, interesy rządu mogą być konfrontowane z potrzebami środowisk gospodarczych. Taki system polityki społecznej pozwala na nieznaczne bezpośrednie zaangażowanie rządu w kwestie związane z dobrobytem obywateli, połączone z dużą elastycznością na zmiany zachodzące w świecie gospodarki, przy jednoczesnym zachowaniu sterowalności całego systemu przez elity polityczne.

Polityka gospodarcza prowadzona przez rząd Singapuru jest bliska modelowi motywacyjnemu opisanemu przez Richarda M. Titmussa. W obu wypadkach polityka społeczna ma służyć zachęcaniu ludzi do efektywnej i wytężonej pracy. Jednocześnie nie można przypisywać wykształconych w Singapurze rozwiązań do reżimu konserwatywnego, opisanego przez Gøsta Esping-Andersena. Dla politycznych elit Singapuru komodyfikacja jednostek nie jest niczym moralnie nagannym, w przeciwieństwie do konserwatystów opisywanych przez duńskiego badacza (Esping-Andersen 1990, s. 38). Siły rynkowe stanowią dla przedstawicieli PAP ważne wspieranie narzędzie dyscyplinujące ludzi. Instytucje polityki społecznej mają wzmacniać oddziaływanie rynku, a nie chronić ludzi przed jego działaniem. Należy zgodzić się z Aspalterem, że opisywani przez Esping-Andersena konserwatyści są *de facto* europejskimi chadekami, którym przyświeca idea katolickiego personalizmu, obca azjatyckim elitom (Aspalter 2001).

Mówienie o tym, że polityka społeczna w Singapurze cechuje się dużą elastycznością nie oddaje w pełni jej specyfiki. Instytucje polityki społecznej w Singapurze nie są bowiem nastawione na bezpośrednie reagowanie na zmiany zachodzące w sferze gospodarki. Nie wystawiają mieszkańców Singapuru na bezpośrednie oddziaływanie wolnorynkowych mechanizmów. Istnieje sfera pośrednia, w obrębie której następuje negocjacja interesów politycznych z gospodarczymi.

Zamiast mówić o elastyczności, należy chyba mówić o mechanizmach dostrajania się do zmian zachodzących w otoczeniu singapurskiej polityki społecznej. Instytucje polityki społecznej są tak skonstruowane, aby mogły rezonować na przekształcenia zachodzące w ich otoczeniu. Wzmacniają niektóre sygnały, a na inne pozostają całkowicie głuche. Dzieje się tak zarówno w relacji do systemu gospodarczego, jak i politycznego Singapuru. Z jednej strony Rada Rozwoju Gospodarczego będzie wspierała rozwój inwestycji zagranicznych, z drugiej jednak strony Rada ds. Płac będzie narzucała firmom zagranicznym określoną politykę płacową. Z jednej strony

w ramach polityki mieszkaniowej następuje proces decentralizacji, z drugiej wszelkie przejawy samorządności mieszkańców Singapuru są ściśle kontrolowane, a jeżeli ich efekty nie są zgodne z polityką rządu, wprowadzane są mechanizmy mniej lub bardziej ukrytej represji.

Fakt, że polityka społeczna w Singapurze wybiórczo dostraja się do zmian zachodzących w swoim otoczeniu nie wynika bynajmniej z jej silnej autonomii, z jej silnego zakorzenia w dyskursie publicznym – wagi, jaką przywiązuje się do praw socjalnych obywateli. Przyczyn należy szukać w systemie politycznym. Rządząca krajem partia dostosowuje się do zmian zachodzących w światowej gospodarce, aby legitymizować swoje rządy, ale jednocześnie świadomie zachowuje dość znaczną kontrolę nad społeczeństwem, aby utrzymać się przy władzy.

Te dwa warunki brzegowe powodują, że polityka społeczna w Singapurze działa w otoczeniu, które ma bardzo hybrydową charakterystykę. Łączy elementy otwartej gospodarki z elementami gospodarki centralnie planowanej, elementy systemu demokratycznego z elementami rozwiązań autokratycznych. Taka sytuacja powoduje, że łatwo postawić tezę, że polityka społeczna nie jest rozwinięta w Singapurze, że jej *de facto* nie ma.

Tak jednak nie jest. W porównaniu z krajami zachodnimi na pewno cechuje ją mniejszy poziom autonomii zarówno na poziomie dyskursu publicznego (zdominowanego przez dyskusję wokół odrzucającej prawa socjalne jednostki koncepcji wartości azjatyckich), jak też na – opisywanym w tym artykule – poziomie instytucjonalnym. Jednakże polityka społeczna istnieje, chociażby w rozbudowanej formie polityki emerytalnej, zdrowotnej i mieszkaniowej.

To dyskretne funkcjonowanie polityki społecznej w obrębie systemu łączącego elementy jednej z najbardziej zglobalizowanych gospodarek świata z elementami nieliberalnej demokracji może stanowić atrakcyjny punkt odniesienia dla innych państw. Wizja rządów technokratów legitymizujących swoją władzę poprzez zapewnienie obywatelom powszechnego dobrobytu, a nie przez efektywnie działające instytucje demokratyczne, może skusić każdego, komu śni się miraż nowoczesnej gospodarki z pozabawionym odwołań do prawa jednostki systemem politycznym.

¹ <www.jcci.org.sg/members/file/2006-nwc-guideline-s01.pdf>, [dostęp 16.02.2007].

² <www.bli.gov.tw/en/sub.asp?a=0010374>, [dostęp 8.06.2007].

³ Informacje na temat wyników poszczególnych wyborów są dostępne w Internecie na stronie: <<http://www.elections.gov.sg>>.

LITERATURA

- Aspalter Ch. (2001), *Identifying variations of conservative social policy in North East Asia: the welfare state in Japan, South Korea and Mainland China*, The Australian National University.
- Aspalter Ch. (2002a), *Singapore: A Welfare State in a Class by Itself*, w: Ch. Aspalter (red.), *Discovering the Welfare State in East Asia*, Praeger.
- Aspalter Ch. (2002b), *Democratization and Welfare State Development in Taiwan*, Ashgate.
- Balcerowicz L. (2005), *W kierunku ograniczonego państwa*, „Przegląd Polityczny” nr 70.
- Chia S.Y. (1990), *The Character and Progress of Industrialization*, w: K.S. Sandhu, P. Wheatley, *Management of Success. The Moulding of Modern Singapore*, Institute of Southeast Asian Studies.
- Deyo F.C. (1981), *Dependent Development and Industrial Order: An Asian Case Study*, Praeger.
- Esping-Andersen G. (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton University Press.
- Gould A. (1993), *Capitalism Welfare Systems: A Comparison of Japan, Britain and Sweden*, Longman.
- Government Finance Statistics Yearbook* (1989), International Monetary Fund.
- Government Finance Statistics Yearbook* (1994), International Monetary Fund.
- Hill M., Fee L.K. (1995), *The Politics of Nation Building and Citizenship in Singapore*, Routledge.
- Holliday I. (2003), *Health Care*, w: I. Holliday, P. Wilding (red.), *Welfare Capitalism in East Asia. Social Policy in the Tiger Economies*, Palgrave Macmillan.
- Huff W.G. (1994), *The economic growth of Singapore. Trade and development in the twentieth century*, Cambridge University Press.
- Kasza G.J. (2002), *War and Welfare Policy in Japan*, „The Journal of Asian Studies”, vol. 61, nr 2.
- Kwon H. (1998a), *Democracy and the politics of social welfare: a comparative analysis of welfare system in East Asia*, w: R. Goodman, W. Gordon, H. Kwon, *The East Asian Welfare Model. Welfare Orientalism and the state*, Routledge.
- Kwon H. (1998b), *The South Korean National Pension Programme: fulfilling its promise?*, w: R. Goodman, W. Gordon, H. Kwon (1998), *The East Asian Welfare Model. Welfare Orientalism and the state*, Routledge.
- Kwon H. (2002), *The Korean Welfare State: Development and Reform Agenda*, w: Ch. Aspalter (red.), *Discovering the Welfare State in East Asia*, Praeger.
- Lee J. (2003), *Housing*, w: I. Holliday, P. Wilding (red.), *Welfare Capitalism in East Asia. Social Policy in the Tiger Economies*, Palgrave Macmillan.
- Lim L.Y.C. (1989), *Social Welfare*, w: K.S. Sandhu, P. Wheatley, *Management of Success. The Moulding of Modern Singapore*, Institute of Southeast Asian Studies.
- Measuring Globalization* (2005), „Foreign Policy” nr 148.
- Tremewan Ch. (1998), *Welfare and governance: public housing under Singapore's party-state*, w: R. Goodman, G. White, H. Kwon, *The East Asian Welfare Model. Welfare Orientalism and the state*, Routledge.
- World Bank (2007), *World Development Indicators 2006*.
- Yue C.S. (1990), *The Character and Progress of Industrialization*, w: *Management of Success. The Moulding of Modern Singapore*, Institute of Southeast Asian Studies.

SUMMARY

Despite that Singapore is one of the most opened economies in the world and it has a very low level of the public expenditure on social security and welfare, it also has very sophisticated social policy system. It is consisted of three main institutions (Central Provident Fund, Housing Development Board and National Wages Council) which allow the Singaporean government not only to resolve some social problems but also to control the political system, the wage structure and the housing market of the island. The main characteristics of the social policy in Singapore are: extort thriftiness, flexibility and cooperation with foreign capital. Because the social policy in Singapore has been shaped by the economic openness and some elements of democracy, it is allowed to say that the future shape of the welfare mix in many others countries will be similar to the Singaporean institutional pattern.